

Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů

Sborník z XIX. celostátního semináře

25. – 26. 9. 2019

OBSAH:

Úvodní slovo k XIX. celostátnímu semináři Eva Rotreklová, TRIADA-Poradenské centrum	3
Aktuální otázky NRP z pohledu MPSV ČR, příprava novelizace zákona o SPOD Zuzana Zárasová, MPSV	4
Rozbor stanoviska veřejné ochránkyně práv k ústavní stížnosti Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s rodinou Anna Šabatová, veřejná ochránkyně práv	13
Aktuální otázky pěstounské péče na přechodnou dobu Eva Rotreklová, TRIADA-Poradenské centrum	18
Základy podpory zdravé identity dítěte v NRP při práci s jeho minulostí Eva Pávková, psycholog	25
Mezinárodní osvojení Lucia Skorušová a Alice Trávníková, ÚMPOD	26
Zásady vedení profesionálního rozhovoru s dítětem - úvod do problematiky Lenka Průšová, Tomáš Řezníček, Rodinné mosty	41
Úvod do tématu vztahové vazby Jiří Hort, TRIADA - Poradenské centrum	42
„Adopce – trendy, rizika, příležitosti“ panelová diskuse	43

Úvodní slovo k XIX. celostátnímu semináři

AKTUÁLNÍ OTÁZKY PÉČE O DĚTI SEPAROVANÉ OD RODIČŮ

Eva Rotreklová, ředitelka TRIADA-Poradenské centrum

Vážení účastníci, dámy a pánové,

setkáváme se po devatenácté a máme radost, že každý začátek podzimu vážíte cestu do Brna pro načerpání nových informací a sdílení praxe v oblasti péče o ohrožené děti.

Program semináře připravujeme celý rok, sledujeme dění, reflektujeme aktuální situaci a čerpáme náměty také ze setkání s řadou z Vás při společné práci. Vždy je pro nás důležité, aby program odrážel aktuální situaci a ta témata, která nás společně zajímají a někdy i pálí.

Řada z nich se týká pěstounské péče – v první řadě specifických podmínek, ve kterých péči o dítě přebírají jejich babičky nebo blízcí příbuzní. Jak je všeobecně známo, tvoří tato skupina největší část pěstounů a platí to ve všech regionech republiky. Tato situace se nemění a lze předpokládat, že ani v budoucnu nedojde k výraznějšímu posunu. Je to samozřejmě velké téma, kterému věnují pozornost pracovníci ministerstva, a promítá se také do připravované novely zákona o sociálně právní ochraně dětí.

Mění se také situace ve zprostředkované pěstounské péči, kterou jsme si zvykli nazývat „klasickou“ nebo „dlouhodobou“ na rozdíl od té „přechodné“. Je stále méně zájemců, uchazečů, kteří by chtěli a měli podmínky pro přijetí dalšího dítěte do rodiny. Pěstounů ubývá, mění se také jejich podmínky, zvyšují se nároky na péči s ohledem na specifické potřeby svěřených dětí. Je patrné, že zvýšení dávek pěstounské péče situaci nezměnilo, stejně jako řada uskutečněných kampaní pro širokou veřejnost.

Podobná situace je i mezi pěstouny na přechodnou dobu. Náročnost této profese má za následek, že řada pěstounů po 4-5 letech končí nebo žádá o přerušení k regeneraci sil svých i ostatních členů rodiny. Jen pro ilustraci – na podzim 2017 bylo aktuálně volných v republice 69 pěstounů – letos je to jen 39.

Svoji roli tady sehrává bezesporu také ekonomická situace, kdy při stále rostoucí míře inflace zůstává odměna pěstouna na přechodnou dobu od roku 2013 ve stejné výši. Pěstouni jsou nyní v situaci, kdy musí péči o svěřené děti dotovat z vlastních prostředků.

To co je ale nejdůležitější je skutečnost, jakým obrovským přínosem pro děti je individuální péče v rodině, jak se děti dobře vyvíjejí, jakou roli může sehrát dobrý start do života. Proto to má všechno smysl a proto je třeba profesionalizovat celý systém, včetně práce OSPOD, doprovázejících organizací a dalších odborných služeb. Jedním ze zásadních témat je také to, že se prodlužuje pobyt dětí v PPPD a to zejména proto, že se pro ně hledá obtížně vhodná forma následné péče.

Návrat dětí k rodičům, oblast prevence rodinných krizí, sanace rodiny a práce s ohroženou rodinou má stále velké rezervy. Je to náročná a velmi specifická práce, dlouhodobá, vyžadující specifickou kvalifikaci. Často slyšíme slova o důležitosti zachování přirozeného rodinného prostředí pro dítě, praxe je ale stále nedostatečná.

Je i řada dalších témat, o kterých chceme a potřebujeme všichni mluvit, sdílet a čerpat nové náměty pro svou práci. Doufám, že se nám podařilo sestavit program letošního ročníku tak, aby seminář byl opět příležitostí nejen k získání informací, ale také k zastavení a klidnému zamyšlení nad otázkami, které nás napadají, ale mnohdy nemáme čas ani podmínky se nad nimi hlouběji zamyslet

Přeji Vám, aby i v tomto směru seminář splnil vaše očekávání.

Aktuální otázky náhradní rodinné péče z pohledu MPSV ČR, příprava novelizace zákona o SPOD

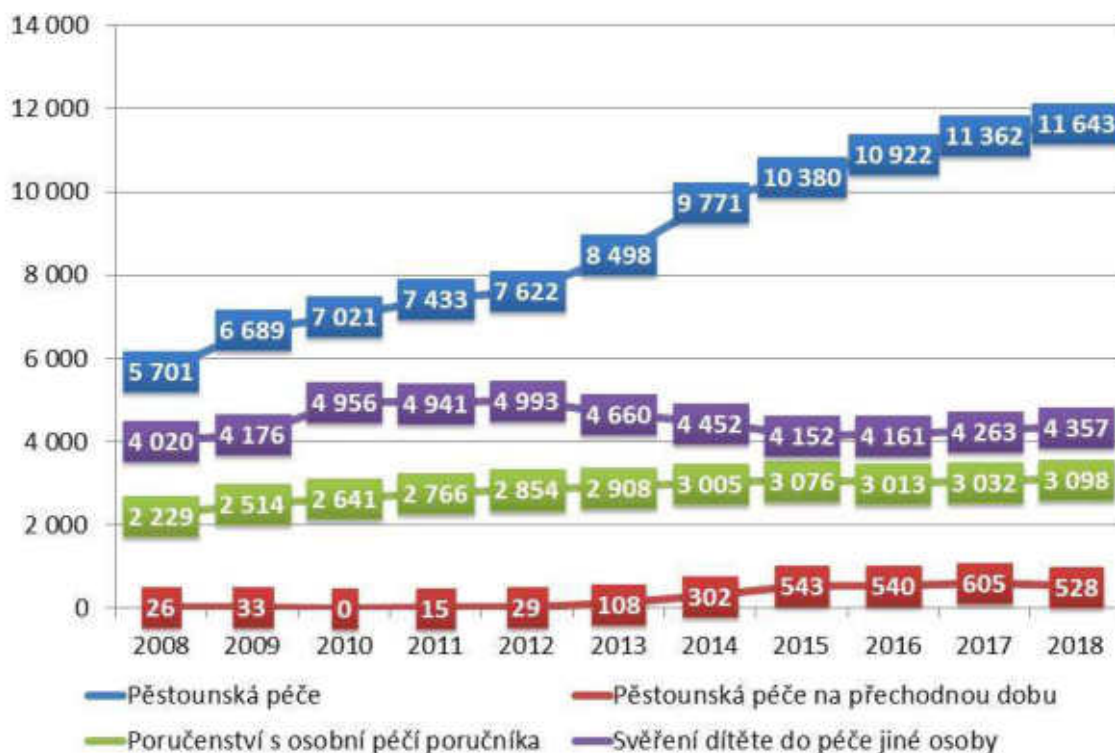
Brno, 25. 9. 2019

JUDr. Zuzana Zárasová

Odbor rodinné politiky a ochrany práv dětí
Oddělení koncepce náhradní rodinné péče

Počet dětí v NRP k 31. 12.

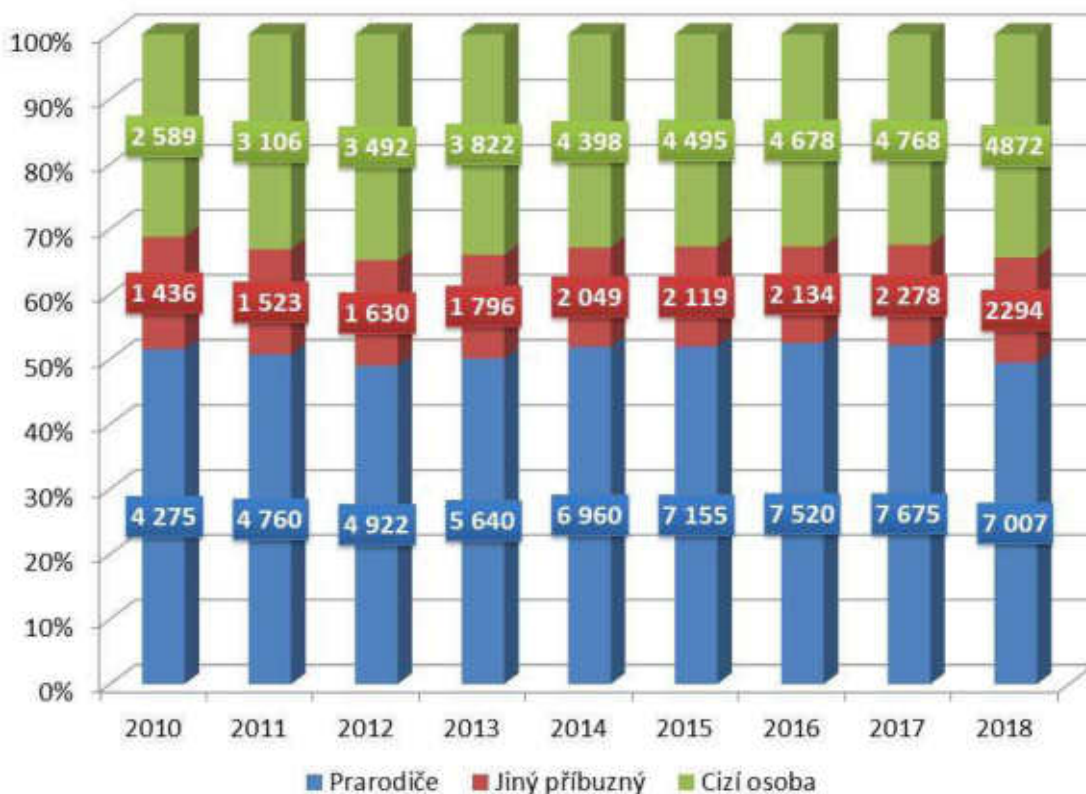
Počet dětí svěřených do NRP v daném roce

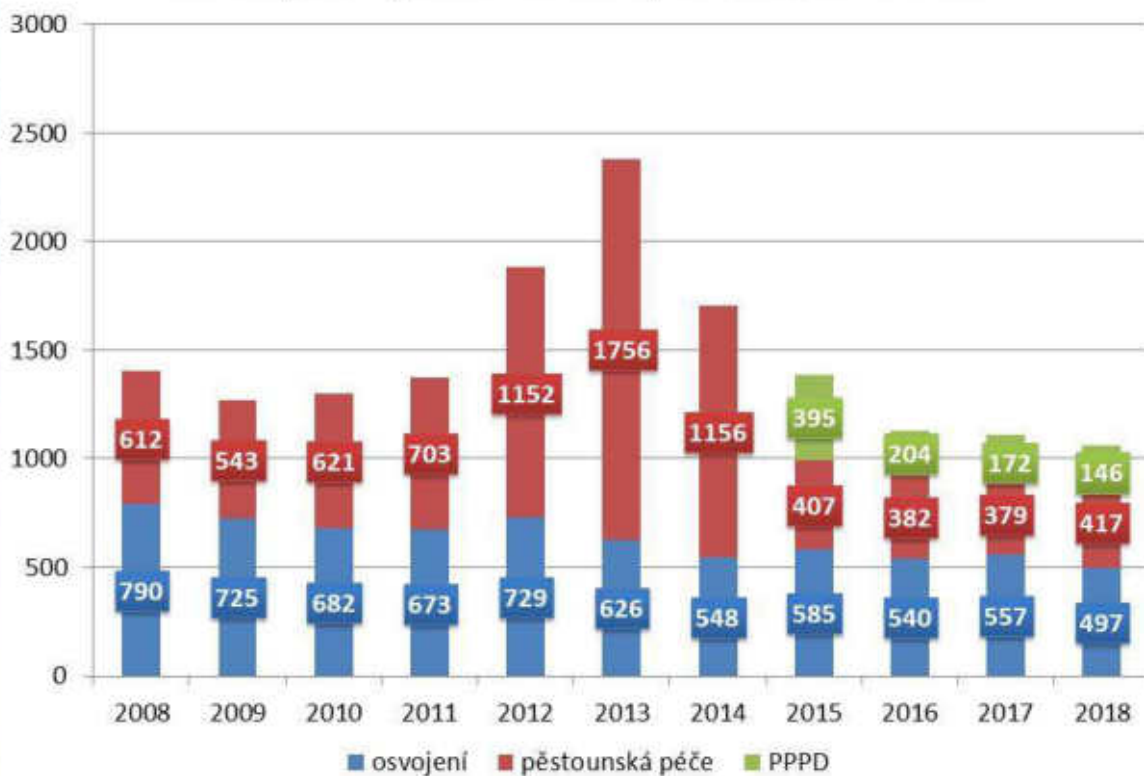
Osoby pečující (pěstouni a osobně pečující poručníci)

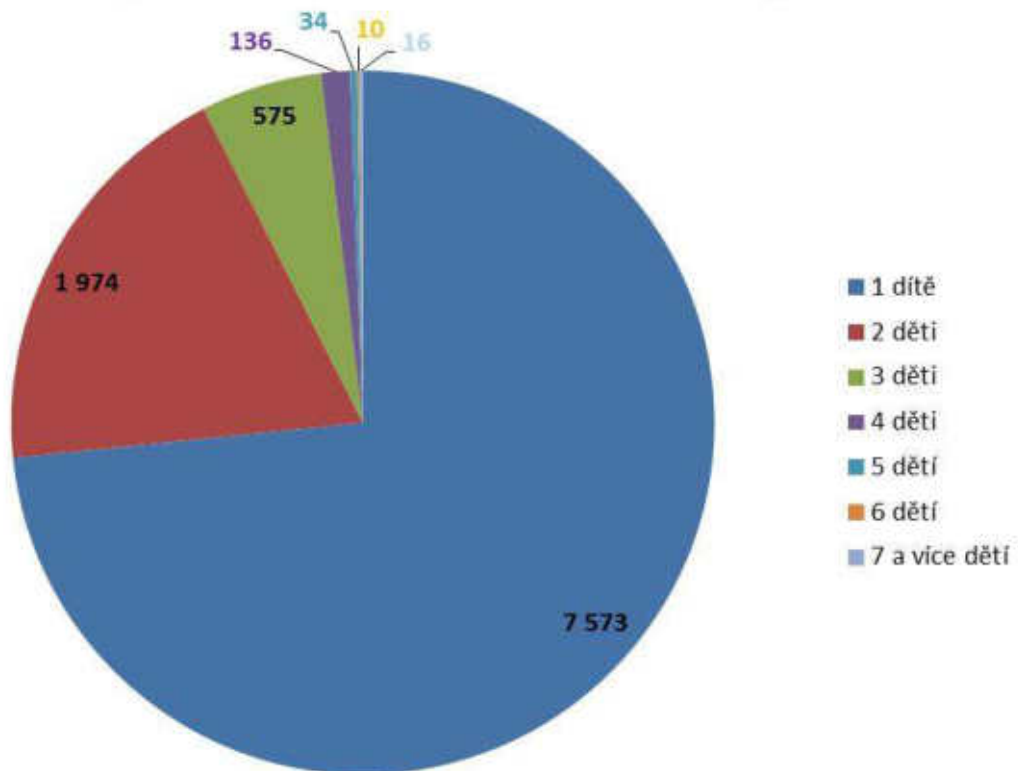
Vztah pečujících osob ke svěřeným dětem

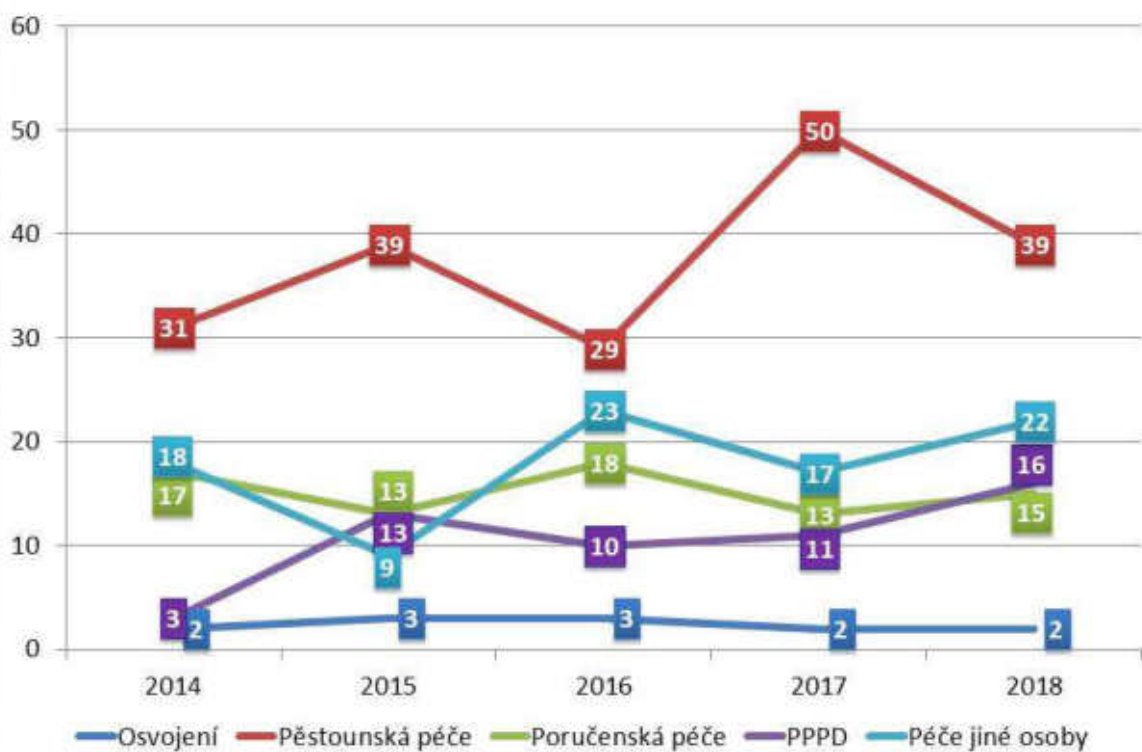
Počet podaných žádostí o zprostředkování NRP

Počet pěstounských rodin dle počtu svěřených dětí

Děti se zdravotním postižením svěřené v daném roce do NRP

Počet osob vykonávajících PPPD

	Celkem	Přibylo	Ubylo
2013	153		
2014	421	313	45
2015	654	377	85
2016	799	352	141
2017	900	345	217
2018	792	273	215

Počet dětí svěřených v daném roce do PPPD

	Svěření v daném roce	Na konci daného/začátku následujícího roku	Z toho se zdr. postižením
2006	4	4	0
2007	0	4	0
2008	12	26	1
2009	7	33	4
2010	0	0	0
2011	6	15	0
2012	41	29	0
2013	169	108	2
2014	450	302	5
2015	614	543	12
2016	692	540	15
2017	730	605	21
2018	671	528	21

Aktivity MPSV v oblasti NRP - Projekt

Vyhodnocování závěrů a výstupů projektu „**Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí**“ – KA 04 Rozvoj náhradní rodinné péče

- **Tištěné výstupy**, dostupné také na www.pravonadetstvi.cz, např.:
 - Kdo se může stát náhradním rodičem? Kritéria odborného posuzování zájemce o NRP
 - Revizní setkání k neúspěšně zprostředkované a předčasně ukončené NRP
 - Jak vyhledávat zájemce o NRP – příklady dobré praxe
 - Manuál postupů pro zprostředkování NRP vč. 8 příloh (karta dítěte, karta zájemce, profil dítěte a profil zájemce, záznam procesu párování...)
 - Infoletáky pro zájemce o NRP (9 typů, např. Cesta k přijetí dítěte do NRP, Identita dětí v NRP, Doprovázení pěstounů-na pěstounství nejste sami...)
 - Informační manuál pro děti, které jdou do NRP (komiksy, dětské sešity)
 - Informační letáky k problematice attachmentu

Aktivity MPSV v oblasti NRP - Projekt

Vyhodnocování závěrů a výstupů projektu „**Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí**“ – KA 04 Rozvoj náhradní rodinné péče

- **Výstupy pouze v elektronické podobě** dostupné na www.pravonadetstvi.cz
 - Doporučení pro přípravy a další vzdělávání zájemců o NRP
 - Analýza potřeb pěstounských rodin pečujících o děti se specifickými potřebami
 - Metodika realizace besed na ZŠ a SŠ k tématu NRP
 - Analýza situace příbuzenské pěstounské péče; návrh systémového řešení výkonu a podpory příbuzenské NRP
 - Zpráva o příčinách umístování dětí mimo vlastní rodinu z perspektivy OSPOD

Aktivity MPSV v oblasti NRP - Projekt

Vyhodnocování závěrů a výstupů projektu „**Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí**“ – KA 04 Rozvoj náhradní rodinné péče

- **Výstupy pouze v elektronické podobě** dostupné na: www.pravonadetstvi.cz
 - Analýza stávajícího stavu posuzování žadatelů o NRP v ČR
 - Analýza příprav žadatelů o NRP a jejich následného vzdělávání
 - Manuál postupů při odborném posuzování zájemců o NRP
- **Publikace s omezeným množstvím stažení**
- Průvodce vyhodnocovacím rámcem zájemce o NRP - neveřejné přílohy, bude distribuováno na OSPODY, dodělavá se (kritéria pro pracovníky OÚ ORP, Náležitosti zprávy z psychologického vyšetření, schéma-pracovní postupy, informovaný souhlas atd.)
- **Projekt „SPOD II.“ - Podpora systémových změn v oblasti služeb péče o ohrožené děti, mladé lidi a rodiny v ČR**

Aktivity MPSV v oblasti NRP

- **Plánované metodiky v oblasti NRP:**
 - Role a kompetence jednotlivých aktérů systému pěstounské péče (OSPOD, KÚ, doprovázející subjekt, pěstoun)
 - Doprovázení, včetně specifík doprovázení u příbuzenské PP
 - Kontakty dětí v pěstounské péči s biologickou rodinou a osobami dítěti blízkými (kdo plánu, asistované kontakty, odpovědnosti atd.)
- Stanovisko MPSV k plánování kapacit pěstounské péče na přechodnou dobu v jednotlivých krajích a charakteristice dětí, kterým jsou pěstouni na přechodnou dobu schopni poskytnout pomoc – bude v nejbližší době vydáno po konzultacích s KÚ
- Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální a rodinné politiky č. 8/2019 ke státnímu příspěvku na výkon pěstounské péče podle veřejnosprávní kontrole jeho čerpání dle zákona o finanční kontrole – platí od 1.7.2019

Aktivity MPSV v oblasti NRP

Chystaná novela zákona o SPOD - pracovní verze, dosud neschváleno vedením MPSV, předpokládáme VPŘ a MPŘ v říjnu a listopadu 2019, účinnost od 1.1.2021

- **SPVPP** – zavedení povinnosti vracet nevyčerpané částky a podávat zprávu o čerpání, navýšení částky na 60 000 Kč za rok, resp. 5 000 Kč za měsíc
- **Změny v oblasti dohod o výkonu PP** – možnost změny doprovázejícího subjektu max. 1x za rok a jen k 1.1. nebo 1.7. (jako u zdravotních pojišťoven)
- **Dávky pěstounské péče:**
 - Zvýšení odměny přechodným pěstounům
 - Příspěvek při převzetí dítěte i pro přechodné pěstouny
 - Zrušení posuzování zvláštního zřetel u nároku na odměnu u pěstounů-prarodičů, úprava výše či podmínek nároku na odměnu pěstouna v těchto případech
 - Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte i pro děti ve svěřenectví (snížený o stanovené výživné)

Aktivity MPSV v oblasti NRP

Chystaná novela zákona o SPOD - pracovní verze, dosud neschváleno vedením MPSV, předpokládáme VPŘ a MPŘ v říjnu a listopadu 2019, účinnost od 1.1.2021

- **zaopatřovací příspěvek pro mladé dospělé odcházející z náhradní péče** (ústavní, pěstounská; musí trvat určitou kvalifikovanou dobu)
 - jednorázový příspěvek při ukončení péče či nezaopatřenosti
 - opakovaná měsíční dávka po dobu nezaopatřenosti (místo PPÚhr a odměny pěstouna), navázáno rovněž na individuální plán se soc. pracovníkem obce
- **ZDVOP** – úprava financování a regulace kapacit
- převod inspekcí kvality SPOD z ÚP na MPSV
- legislativně-technické úpravy

Děkuji za pozornost.

zuzana.zarasova@mpsv.cz

Rozbor stanoviska veřejné ochránkyně práv k ústavní stížnosti Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s rodinou

Anna Šabatová, veřejná ochránkyně práv

Na základě usnesení Ústavního soudu (červenec 2018) jsem byla ustanovena kolizní opatrovnící nezletilého dítěte (2,5 roku) v řízení o ústavní stížnosti.

Ústavní stížností byl napaden rozsudek krajského soudu, který potvrdil rozsudek okresního soudu, jímž byla vedlejší účastnice nezletilá dcera stěžovatelů svěřena do dlouhodobé pěstounské péče. Dosavadní pěstounskou péči na přechodnou dobu soudy zrušily. Návrh stěžovatelů na svěření dcery do jejich péče soudy zamítly.

Zjištění skutkového stavu při výkonu kolizního opatrovnictví

V rámci kolizního opatrovnictví jsem se s pomocí kolegyně z Kanceláře veřejného ochránce práv nahlížením do spisu u Ústavního soudu seznámila s kompletní spisovou dokumentací OSPOD, který vykonával sociálně-právní ochranu dítěte. U OSPOD pěstounů jsme zjišťovaly, jak dítě v jejich péči prospívá a také bližší informace k četnosti a průběhu kontaktu holčičky s rodiči poté, co byla předána do péče pěstounů. Navštívila jsem přímo i holčičku, kterou jsem zastupovala, za přítomnosti pěstounky. S pěstounkou jsem hovořila o tom, jak holčička prospívá, o jejím kontaktu s rodiči. Mohla jsem zároveň pozorovat jejich interakci. Navštívila jsem také rodiče v jejich bydlišti. Hovořila jsem s nimi o vývoji jejich situace a zejména aktuálních okolnostech. Dále jsme telefonicky komunikovaly s pěstounkou na přechodnou dobu.

Na základě těchto kroků jsem dospěla k následujícím zjištěním a závěrům.

Nejprve uvádím pro posouzení věci stěžejní informace týkající se zlepšování a postupné stabilizace poměrů rodičů. Rodiče dlouhodobě spolupracovali s řadou odborníků.

Po dobu dvou let spolupracovali s Triádou (1x týdně), která se k jejich spolupráci za poslední rok vyjádřila velmi kladně (zpráva z března 2018¹). Z organizačních důvodů na straně Triády, která již nadále počítá se spoluprací pouze s rodinami, v nichž byly děti umístěny do pěstounské péče a Triáda je zároveň doprovázející organizací pěstounů, rodina začala spolupracovat se střediskem SOS Kompas Brno poskytujícím preventivní péči terénních sociálních pracovníků rodinám ohroženým odebráním dítěte.² Rodiče dále mimo jiné podstoupili párovou terapii.

Rodiče také dlouhodobě spolupracovali s odborníky za účelem stabilizace onemocnění matky alkoholismem. Dříve spolupracovali s A kluby (1x za 3 týdny), z důvodu jejich zrušení navázali spolupráci se Společností Podané ruce,³ kam matka docházela na individuální psychoterapie se zakázkou podpory

¹ Cituji ze zprávy: „Rodiče, hlavně matka, přistupují ke spolupráci odpovědně, jsou spolehliví v dodržování termínů stanovených schůzek ... má zdravou sebereflexi problému se závislostí na alkoholu. ... Za období od podzimu 2017 jsme zaznamenala oproti předchozí spolupráci změnu v přístupu k plnění naplánovaných úkolů – zatímco dříve se klienti pohybovali více méně v teoretické rovině, nyní jsou schopni stanovené cíle plně realizovat. O tom svědčí fakt, že klientka má stabilní, dobře finančně ohodnocenou práci, ve které uplatní své vysokoškolské vzdělání.“

V závěru zprávy uvádí: „Ačkoli klienti během dvouleté spolupráce s naší organizací prošli různými fázemi – od relapsu několikátýdenního charakteru až po téměř roční abstinenci, vždy bylo pro ně hlavním tématem jejich dítě – živě se o ně zajímali a vždy usilovali o udržení a upevnění vztahu s ním v podobě častých kontaktů. Snaží se stabilizovat svoji situaci natolik, aby se Ema mohla vrátit zpět do jejich péče.“

² <https://www.sos-vesnický.cz/co-delame/>

³ Viz zpráva Mgr. Zuzany Kohlové ze dne 28. 3. 2018, která závěrem uvedla: „Spolupráci hodnotím jako dobrou, ovšem s obdobími výpadku spojenými s relapsem.“

v abstinenci (1x týdně). Matka také dlouhodobě docházela ke dvěma odborníkům psychiatrům. V době posouzení stížnosti k psychiatrovi a adiktologovi (s četností 1x za 3 týdny až 1x týdně, dle potřeby). Rodiče se sami nechávali na vlastní náklady testovat, za účasti lékaře, z důvodu průkaznosti (pozn.: pravidelně si sami přinášeli k lékaři altest; lékař totiž odmítl testy provádět, když nejsou nařízené soudem).

Jak jsem rovněž mohla sama ověřit, rodiče měli zajištěno díky výdělkovým možnostem matky nové, velice pěkné bydlení, kde je i samostatný dětský pokoj. Co jsem však pokládala za zcela zásadní je, že se matka bez problémů plně zapojila do pracovního procesu v rámci své vysokoškolské aprobace. Je učitelkou základní školy s velmi pozitivním hodnocením.

Co se týkalo jejího posledního relapsu v lednu 2018, jednalo se v porovnání s minulostí již jen o jednodenní záležitost, kdy matka projevila náhled na situaci a sama se po vystřízlivění nechala dobrovolně hospitalizovat v psychiatrické léčebně. I v řešení závislosti zde tedy bylo možné, podle mého názoru, spatřovat velmi výrazný posun na straně matky spočívající jednak v délce trvání relapsu, jednak v náhledu matky na situaci a její vlastní iniciativě spočívající v přijetí preventivních opatření bránících pokračování relapsu.⁴

Jako další velmi významný faktor jsem spatřovala skutečnost, že otec matku zcela podpořil v abstinenci, byť sám závislost na alkoholu neměl. Nezašel si ani na pivo a striktně se podílil na dodržování pravidla, že v domácnosti nesmí být alkohol. Byl s partnerkou solidární. Další významnou skutečností pak z mého pohledu bylo i to, že otec byl schopen zajistit péči dočasně i sám.

Nerozuměla jsem proto výhradám OSPOD, že rodiče údajně nedostatečně prokazují, že účinně řeší svoji situaci, zejména své problémy s alkoholem. Neviděla jsem již další prostředek/způsob, jakým by měli prokázat, že svoji situaci patřičně a účinně řeší.

Neodůvodněné a nezákonné omezování kontaktu dítěte s rodiči.

Pro posouzení ústavní stížnosti bylo další stěžejní okolností také výrazné omezení kontaktu holčičky s rodiči.

Před a dále i po předání dítěte do péče dlouhodobých pěstounů zainteresované orgány státní správy doporučovaly postupné snižování kontaktu rodičů s dcerou. Po dobu péče pěstounky na přechodnou dobu přitom byl kontakt rodičů s dcerou pravidelný a častý (2x týdně). Pěstounka na přechodnou dobu rovněž postupem času umožnila i víkendové pobyty dcery u rodičů s tím, že s nimi byla v takovém případě několikrát denně v telefonickém kontaktu (3–4x i více).

Četnost kontaktů rodičů s dcerou v pěstounské péči na přechodnou dobu přitom pokládám za správnou, neboť mezi rodiči a dcerou byla silná citová vazba a rodiče si upravovali své poměry a spolupracovali s řadou odborníků s cílem převzetí dcery do své péče. Pokládala jsem proto za nesprávné, ale i neoprávněné, že se změnou pěstounské péče na dlouhodobou došlo k zásadnímu omezení práva dítěte na kontakt s rodiči.

Po dobu navykání dítěte na dlouhodobé pěstouny zainteresované orgány státní správy doporučily neoprávněně snížit intenzitu jejího kontaktu s rodiči tak, že probíhal pouze 1x za 14 dní. Po jejím předání do péče dlouhodobých pěstounů se pak opět na základě doporučení orgánů státní správy

⁴ Ze zprávy Mgr. Evy Valentové ze dne 15. 3. 2018: „Omezení kontaktů, které vyšlo ze společné schůzky na OSPOD v prosinci 2017, rodiče velmi těžce nesou – bylo pro ně velice těžké přijmout, že Emu mohou vidět pouze jednou za 14 dní. ... není jim srozumitelné, že rozdělní kontaktů s rodiči, se kterými má dítě velmi pevný a pěkný vztah, má být v jeho zájmu. V lednu v době pracovní neschopnosti klientka tuto situaci neunesla a proběhl u ní krátkodobý relaps. Podle jejích slov si však záhy uvědomila, že to je, cítuji: „ta největší hloupost, začít znovu pít“ a po vystřízlivění se nechala hospitalizovat v Psychiatrické léčebně v Černovicích, kde podstoupila nekolikadenní léčbu. Od té doby oba rodiče dle svých slov opět abstingují. Z jejich chování usuzuji, že tomu tak opravdu je.“

stýkala s rodiči **velmi omezeně pouze 1x za 3 týdny na dobu cca 2 hodin, a to za faktické asistence OSPOD a doprovázející organizace pěstounů, byť jim vzájemný kontakt nebyl soudním rozhodnutím nikterak omezen.**

Po předání do dlouhodobé pěstounské péče se tedy dcera s rodiči setkala pouze 3x, z toho 2x na půdě OSPOD a 1x na venkovním hřišti. Podotýkám, že **kontakt dítěte s rodiči může omezit výhradně soud, je-li to nezbytné v zájmu dítěte.**

Ve své praxi se často setkávám s tím, že realizace práva na styk dětí s biologickou rodinou bývá zdrojem nepochopení a konfliktů. Při jeho uplatňování se střetávají protichůdné postoje rodičů, pěstounů, doprovázejících organizací pěstounů i nevládních organizací pomáhajících rodičům a rovněž zainteresovaných orgánů státní správy, jak lze ostatně pozorovat i v tomto případě. **Má-li být pěstounská péče k všestrannému prospěchu dítěte, nestačí jen zajistit mu péči v náhradní rodině, ale také naplnit práva, která souvisejí s jeho biologickou rodinou.**

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod⁵ v čl. 8 zaručuje právo každého na respektování jeho rodinného života. **Úmluva o právech dítěte**⁶ a rovněž **Úmluva o styku s dětmi**⁷ garantují dětem a jejich rodičům právo navázat a udržovat vzájemný a pravidelný styk. Omezit nebo vyloučit tento styk lze pouze v případě, je-li to nezbytné v nejlepším zájmu dítěte. Až za situace, není-li v nejlepším zájmu dítěte udržovat styk s rodičem bez asistence, lze uvažovat o možnosti osobního styku za přítomnosti třetích osob, organizace či orgánu státní správy.

Na úrovni vnitrostátního práva zaručuje **Listina základních práv a svobod**⁸ každému právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

Rovněž **občanský zákoník** přiznává rodičům, jejichž dítě je svěřeno do pěstounské péče, právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat⁹. Pěstounům ukládá povinnost nejen styk rodičů s dítětem umožnit, ale rovněž udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči a dalšími osobami.¹⁰ Tomu odpovídá povinnost, kterou pěstounům ukládá **zákon o sociálně-právní ochraně dětí**,¹¹ aby v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovali, rozvíjeli a prohlubovali sounáležitost dítěte s osobami blízkými, zejména s rodiči, a umožnili styk rodičů s dítětem v pěstounské péči.¹²

K tomu, proč je v zájmu dětí, které vyrůstají v pěstounské péči, zachovávat a rozvíjet vztahy se svými rodiči, krom toho že je to jejich právem chráněným zájmem, pak dodávám, že vycházím i názoru psychologů. Děti mají mimo jiné prostřednictvím kontaktu se svými příbuznými šanci poznat svoji minulost, lépe se zorientovat ve svém životě a vytvořit si reálný obraz o rodičích. Rovněž tak pěstouni mohou při zachování vztahových vazeb dítěte k biologické rodině lépe porozumět přijatému dítěti.¹³

⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

⁶ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s.

⁸ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.

⁹ § 960 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Více viz § 967 občanského zákoníku.

¹¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

¹² § 47a odst. 2 písm. h) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

¹³ K tomu viz Mgr. Milky Hortová: Asistovaný kontakt z pohledu psychologa, *Průvodce náhradní rodinnou péčí*, 2/2013, s. 10–11

Právo pěstounů na pomoc s realizací styku ze strany doprovázející organizace neznamená, že není jiná možnost kontaktu než za jejich asistence. Pěstoun se může úspěšně dohodnout s rodičem na kontaktech sám.¹⁴ Doprovázející organizace není nadřízená osoba pěstounů či rodičů, má se přizpůsobit tomu, co si dohodne pěstoun s rodiči.

Závěry a návrh kolizního opatrovníka

V daném případě, kde existovala silná vazba dítěte s rodiči a zároveň eminentní zájem a především prokazatelná snaha rodičů o převzetí dcery zpět do své péče provázená výrazným zlepšováním rodinných poměrů, spoluprací s několika odborníky, jsem pokládala doporučení ze strany zainteresovaných orgánů státní správy směřující ke snížení kontaktu dcery s rodiči za zcela nevhodná a především nemající ani oporu v zákoně. Mimo jiné i z tohoto důvodu jsem tedy v daném případě nespatořovala dlouhodobou pěstounskou péčí být v zájmu dítěte.

Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem jsem uvedla, že vyhledání a zprostředkování dlouhodobé pěstounské péče ze strany zainteresovaných orgánů státní správy jsem v dané situaci pokládala za nevhodné a nesprávné řešení. Perspektiva převzetí péče o dceru rodiči byla velmi vysoká. Tomu pak určitě napomáhal i velmi dobrý vztah a kooperace mezi přechodnou pěstovankou a rodiči, kterou jsem hodnotila velmi pozitivně.

Dobrá spolupráce mezi pěstouny a rodiči by přitom měla být vždy základem fungující pěstounské péče naplňující nejlepší zájem dítěte. Naopak nespoupráce či snad dokonce antipatie a antagonismus mezi dítěti nejbližšími osobami (na jedné straně jeho rodiči a na straně druhé jeho každodenními pečovateli) je mu vždy ke škodě.

Musím říci, že pěstounská péče na přechodnou dobu v případě tohoto dítěte přesně naplňovala svůj účel, jímž je poskytnout prostor a podporu rodičům, aby mohli jednak zlepšit a stabilizovat své poměry a zároveň rozvíjet a prohlubovat vzájemný vztah s dcerou formou častého a kvalitního kontaktu. Jedná se de facto o pěstounskou péči s výraznou účastí rodičů, což by měl být v obdobných případech ideální model fungování pěstounské péče.

Pokládala jsem pak zcela zarážející a nepochopitelné, že pěstovance na přechodnou dobu dokonce zainteresované orgány státní správy vytýkaly, že umožňovala častý kontakt holčičky s rodiči. Častější, než by tyto orgány byly ochotny připustit nebo než jak ony doporučily, byť rodiče v kontaktu s dcerou nebyli rozhodnutím soudu nikterak omezeni a nebyly pro to ani dány žádné důvody.

Pěstovanka na přechodnou dobu naopak dle mého názoru ve věci vystupovala velmi profesionálně. Jednak tím, že rodičům poskytovala podporu. Jednak umožňováním realizace pro dítě vhodného a přínosného kontaktu s rodiči ve vhodné formě i intenzitě.

Za zcela pochopitelné pokládám i to, že jakožto pěstovanka na přechodnou dobu sama nežádala o svěření dítěte do dlouhodobé péče, neboť by tím opět vystoupila ze své profesionální role, kdy pěstoun na přechodnou dobu by správně neměl usilovat o svěření dítěte do dlouhodobé péče. Jeho primárním úkolem má být podpora navrácení dítěte do péče rodiny. A koneckonců byla vedena i snahou ze své pozice nezasahovat do procesu zprostředkování náhradní rodinné péče ze strany zainteresovaných orgánů státní správy, což by jí také nemělo být kladeno k tíži. S ohledem na všechny shora uvedené skutečnosti jsem uvedla, že nejvhodnějším řešením v zájmu holčičky by bylo její setrvání v péči

¹⁴ K tomu viz Průvodce náhradní rodinnou péčí č. 2/2013, s. 11–12., kde pěstovanka popisuje, jak sama o své vůli navázala kontakt s matkou, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody. Posléze dítě vozila do věznice na návštěvy, po propuštění matky z vězení umožňuje kontakt dítěte s matkou, a to i formou víkendových a prázdninových pobytů. S matkou běžně komunikuje, dokonce společně vedly dítě do první třídy.

přechodné pěstounky. V její péči byla za svůj život po nejdelší dobu (a to 13 měsíců). Má k ní navázanou silnou vazbu. Zároveň je v její péči podporována její silná vazba na rodiče.

V tomto názoru mě utvrdilo i hodnocení situace klinickou psycholožkou (zpráva z března 2018), která jednoznačně nedoporučila další změnu pečující osoby o holčičku nejméně do jejího věku tří let¹⁵. Bylo přitom zřejmé, že s ohledem na délku trvání pěstounské péče na přechodnou dobu byla onou stabilní pečovatelkou právě přechodná pěstounka.

Pro toto řešení jsem pokládala za stěžejní i rozhovor s přechodnou pěstounkou, kdy jsem se přímo dotazovala, jak by přistoupila k situaci, pokud by se po skončení případného dalšího svěřeni do její přechodné pěstounské péče opakovala situace, že by holčička nebyla svěřena do péče rodičů. Přechodná pěstounka k tomu jednoznačně uvedla, že by za takové situace požádala o dlouhodobou pěstounskou péči, aby již holčička nemusela znovu měnit osobu pečovatele. Byla již navázána i na širší rodinu přechodné pěstounky, tudíž by měli pro případ potřeby podporu i v rámci širší rodiny.

Možnost opakování pěstounské péče na přechodnou ve výjimečných případech s ohledem na zájem dítěte přitom komentářová literatura k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí připouští.¹⁶

Z důvodů výše uvedených jsem navrhla, aby Ústavní soud **ústavní stížnosti vyhověl. Ústavní soud následně rozhodnutí o svěřeni dítěte do dlouhodobé pěstounské péče zrušil. Okresní soud následně na základě rozhodnutí Ústavního soudu svěřil holčičku opět do péče přechodné pěstounky.**

Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s rodinou

Ve své praxi se často setkávám s tím, že realizace práva na styk dětí s rodiči, ale i sourozenci či jinými osobami blízkými bývá zdrojem nepochopení a konfliktů. Při jeho uplatňování se střetávají protichůdné postoje rodičů, pěstounů, doprovázejících organizací pěstounů i nevládních organizací pomáhajících rodičům a rovněž zainteresovaných úřadů, jak lze ostatně pozorovat i ve výše popsaném případě.

Musím proto zdůraznit, že má-li být pěstounská péče k všestrannému prospěchu dítěte, nestačí jen zajistit mu péči v náhradní rodině, ale také naplnit práva, která souvisejí s jeho biologickou rodinou. Dobrá spolupráce mezi pěstouny a rodiči by měla být vždy základem v zájmu dítěte fungující pěstounské péče. Naopak nespolečné či snad dokonce antipatie a antagonismus mezi dítěti nejbližšími osobami (na jedné straně jeho rodiči a na straně druhé jeho každodenními pečovateli) je mu vždy ke škodě.

Právo na pomoc s realizací styku ze strany doprovázející organizace pěstounů¹⁷ neznamená, že není jiná možnost kontaktu než za jejich asistence. Pěstouni a rodiče se mohou úspěšně dohodnout sami. Doprovázející organizace není nadřízená osoba pěstounů či rodičů. Měla by se přizpůsobit tomu, co si dohodnou pěstouni a rodiče, případně jim pomoci s touto dohodou. Taktéž OSPOD by měl nabízet zprostředkování jejich dohody. Pevně věřím, že takových dohod bude co nejvíce.

Anna Šabatová

P. S.: Aktuálně je již holčička zpět v péči rodičů.

¹⁵ Cituji závěrečné doporučení: „Vzhledem k předchozím separacím bych volila pro upravení emocionálního vývoje dítěte spíše pokračování v budování pevnější a bezpečnější vazby s pěstouny (rozuměj pěstouny na přechodnou dobu) pro trvalou schopnost navazování a vytvoření vztahů děvčátka, což se děje podle psychoanalytické teorie do 3 let věku dítěte. Pokud by posléze rodinu opustilo a odešlo do péče trvalých pěstounů nebo rodičů, volila bych dobu po třetím roce děvčátka s dostatečnou přípravou a možným kontaktem s původními pěstouny.“

¹⁶ MACELA, Miloslav, KŘÍSTEK, Adam, TRUBAČOVÁ, Klára, ZÁRASOVÁ, Zuzana, *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 341–342, ISBN 978-80-7478-727-0.

¹⁷ Podle § 47a odst. 2 písm. e) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Aktuální otázky pěstounské péče na přechodnou dobu

otazníky- dilemata – rizika – vize

Eva Rotreklová, TRIADA-Poradenské centrum, z.ú. Brno

Pěstounská péče na přechodnou dobu se od roku 2013 stala významným prvkem v systému náhradní rodinné péče jako účinný nástroj pro řešení krizové situace dítěte a jeho rodiny.

„Je třeba vzít v úvahu, že účelem pěstounské péče je především služba dítěti. Pěstounská péče proto musí být chápána jako překlenovací řešení krize přirozené nukleární rodiny rodičů a jejich dítěte. Může trvat jen tak dlouho, dokud rodiče nemohou, nechtějí nebo nedokáží mít dítě v osobní péči“.

(Doc. JUDr. Zdeňka Králíčková, Ph.D.: Pěstounská péče: mýty versus ústavně konformní interpretace)

Pěstounská péče na přechodnou dobu není řešením situace dítěte a jeho rodiny, může sloužit jen jako vhodný nástroj pro zajištění individuální péče o dítě v průběhu krize v rodině.

Rozvoj institutu pěstounské péče na přechodnou dobu je nezbytnou podmínkou pro úspěšné pokračování transformačního procesu systému péče o ohrožené děti a jejich rodiny.

Jedním z aktuálních a významných cílů tohoto procesu je dosažení situace, kdy děti kojeneckého, batolecího a předškolního věku nebudou umísťovány do ústavní výchovy, kde je jen omezená možnost pro naplnění jejich vývojových psychosociálních potřeb, respektování nejlepšího zájmu dítěte a práva na rodinný život.

Prvořadným a hlavním cílem PPPD je umístění dítěte po dobu krize v rodině a vytvoření situace pro jeho návrat do rodiny. V ostatních případech pak následný přechod dítěte do stabilního rodinného prostředí v osvojitelské rodině nebo dlouhodobé pěstounské péči.

Zákon 359/99 Sb., § 27, odst. 7

Soud může na návrh OSPOD svěřit dítě do PPPD osobám v evidenci a to na:

- a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat
- b) dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas odvolat
- c) dobu, do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.

I. Pěstounská péče na přechodnou dobu 2013 – 2019 - výklad, diskuse

Počet dětí umístěných	do PPPD	do ÚV (nař.)
2013	169	1 575
2014	450	1 787
2015	614	2 368
2016	692	1 678
2017	730	1 606
2018	671	1 612

Poznámka: počet dětí umístěných do ÚV se výrazně nesnižuje.

Umístěné děti podle věku

	Celkem	0-2	3-5	6-9	10-14
2015	614	477	55	39	38
2016	692	510	77	53	39
2017	730	513	101	55	36
2018	671	487	96	45	31

Pozitivní výsledky a přínos institutu PPPD :

- **pro ohrožené dítě a jeho rodinu:**
 - respektování vývojových psychosociálních potřeb dítěte v individuální péči o dítě v rodinném prostředí
 - prevence poruch vztahové vazby
 - podpora sounáležitosti dítěte a jeho rodiny, kontaktů dítěte s rodiči a širší rodinou
 - prostor pro překonání krize a sanaci rodiny.
- **pro systém SPOD**
 - možnost umístění dítěte v rodinném prostředí
 - snížení počtu umístění do institucionální péče
 - podmínky pro spolupráci s rodinou umístěného dítěte na překonání krize a změny situace.

V praxi v řadě případů dochází k situacím, kdy mohou být ohroženy zájmy a potřeby dítěte a jeho rodiny a tím je sekundárně ohrožován také další rozvoj pěstounské péče na přechodnou dobu ve svém důsledku také celý transformační proces.

Rizika a ohrožení:

- nedostatečná orientace ve významu pěstounské péče na přechodnou dobu jako nástroje pomoci v krizové situaci dítěte a jeho rodiny
- formální přístup při vyhodnocování situace ohroženého dítěte a zpracování individuálního plánu ochrany dítěte (např. místo podpory pouze kontrola)
- nízká úroveň multidisciplinární a týmové práce při řešení situace ohroženého dítěte a jeho rodiny (komunikace a spolupráce mezi OSPOD a doprovázejícími organizacemi a dalšími odbornými službami, např. SAS)
- nízká úroveň (někdy i naprostá absence) práce s rodinou umístěného dítěte a podpora při vytváření podmínek pro návrat dítěte do rodiny
- rozdílná koncepce a metodické postupy v doprovázejících organizacích při výkonu pěstounské péče, často také nedostatečná kvalifikace doprovázejících (klíčových) pracovníků.

Pracovníkům oddělení SPOD na obcích s rozšířenou působností a na městských částech chybí hlubší porozumění významu **institutu pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho možností**. Tato skutečnost má zásadní význam, protože jsou to právě terénní pracovníci, kteří mají podle zákona (359/99 Sb. v platném znění) kompetence rozhodovat o umístění dítěte mimo rodičovskou péči a podávají návrhy na soud. Vzhledem k tomu, že se v případě PPPD jedná převážně o řešení krizové situace, jedná se o návrhy na vydání předběžného opatření. To také vyžaduje velkou profesní zdatnost, schopnost rychlého, samostatného a zejména kvalifikovaného rozhodnutí terénního pracovníka OSPOD.

Odborné doprovázení při výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu vyžaduje značné profesní kompetence a dovednosti doprovázejících pracovníků. Obsah a povinnosti doprovázející organizace je rámcově vymezena v zákoně 359/99 Sb. v platném znění a tak se v praxi setkáváme s velmi různorodým a širokým pojetím této profesní role. Práce klíčového pracovníka se tak pohybuje od víceméně administrativní a organizačních činností při zajištění vzdělávání a respitní péče po kvalifikovanou práci rodinného sociálního pracovníka, s prvky rodinné terapie a specifických znalostí a dovedností pro práci s dítětem a rodinným systémem. Řada klíčových pracovníků však nemá dostatečnou kvalifikaci, profesní znalosti a dovednosti pro tyto činnosti, což zejména při doprovázení v pěstounské péči na přechodnou dobu přináší řadu obtíží při řešení náročných situací v terénu po umístění dítěte, při komunikaci s dítětem a jeho rodiči a při přechodu dítěte do následné péče.

Je také patrné, že je potřeba prohloubit spolupráci mezi pracovníky systému, a nabídnout množnost kazuistické práce v **multidisciplinárním týmu a systematické supervize**.

Práce s rodinou umístěného dítěte vedoucí ke zvládnutí krize a ke změně podmínek v rodině – často chybí, mnohdy rodiče dostávají na otázku, kdy se děti vrátí vyhybavou nebo dokonce zavádějící odpověď - např. „až budete mít bydlení“, „až přestanete pít“, „až uděláte dětem pokojíček“ atd. Nejistotu rodičů a neporozumění situaci ještě zvyšuje současně sdělení o případném zařazení dítěte do evidence pro zprostředkování dlouhodobé pěstounské péče.

Pěstouni na přechodnou dobu – osoby v evidenci

Počet pěstounů-osob v evidenci	(k 31. 12.)	příbylo	ubylo (v průběhu roku)
2013	153		
2014	421	313	45
2015	654	377	85
2016	799	352	141
2017	900	345	217
2018	792	273	215

(zdroj: web MPSV - Rodina – SPOD – Statistika)

k 14. 9. 2017 697 z toho 69 volných (cca 10%)
počet míst pro děti 866

k 22. 9. 2019 745 z toho 39 volných (cca 5%)
počet míst pro děti 914

(zdroj: web Krajského úřadu Olomouckého kraje)

Kraj	počet pěstounů	volných k 14. 9. 2017	počet pěstounů	volných k 22. 9. 2019
Moravskoslezský	135	5	133	8
Středočeský	97	17	124	6
Jihomoravský	85	13	102	13
Vysočina	15	5	18	0
Jihomoravský	14 ukončeno	9 přerušeno		
Olomoucký		4 přerušeno		
Praha		20 přerušeno		

(zdroj: web Krajského úřadu Olomouckého kraje)

II. Praktická část

Pěstounská péče na přechodnou dobu - otázky – dilemata – rizika

diskuse účastníků

Účastníky workshopu byli aktéři, kteří se na pěstounské péči na přechodnou dobu podílejí:

- pracovníci OSPOD obecních, městských a magistrátních úřadů
- pracovníci OSPOD krajských úřadů
- pěstouni na přechodnou dobu
- pracovníci doprovázejících organizací pěstounů na přechodnou dobu a pečujících osob přebírajících dítě z PPPD

Chyběli rodiče dětí, které prošly nebo aktuálně procházejí pěstounskou péčí na přechodnou dobu, důvodem je to, že o této akci nevěděli, nebyli pozváni. Je to inspirace pro naši další práci.

• Které téma je pro vás nyní „aktuální“ v souvislosti s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?

Účastníci měli možnost formulovat své téma a zařadit ho do tematických skupin:

- **PĚSTOUNI A JEJICH RODINA**
- **UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO PPPD**
- **PRŮBĚH PÉČE O DÍTĚ V PPPD**
- **UKONČENÍ PPPD**
- **RODINA DÍTĚTE V PPPD**
- **DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE**
- **OSPOD**
- **SYSTÉM SPOD, EVIDENCE PEČUJÍCÍCH OSOB**

V odpovědích reflektovaných na plénu jednoznačně převažuje téma **UKONČENÍ PPPD**, rozdíly se projevíly:

Diskuse, komentáře

- pěstouni na přechodnou dobu pociťují velkou nejistotu - nedostatek informací o tom, jak se bude řešit situace dítěte – kam a kdy ho budou předávat
- uvítali by lepší komunikaci s OSPOD, který je v roli opatrovníka svěřeného dítěte.

Pěstouni rozumí tomu, že se jedná o proces, jehož výsledek často není předvídatelný, ale postrádají průběžné informace o postupu, které by je ujistovaly v tom, že OSPOD činí příslušné kroky.

Často je jim také nepříjemné, že rodiče dítěte udržují komunikaci a kontakty s dítětem a nemají informace o tom, jaké úvahy a plány má OSPOD, jak se bude situace dítěte řešit. Často se setkáváme v praxi s jejich názorem, že „mají rok na to, aby svou situaci změnili“, žijí v přesvědčení, že každá PPPD trvá jeden rok.

Pracovníci orgánů SPOD přistupují mnohdy obdobně k délce trvání PPPD a zejména z počátku nejsou aktivní, resp. nechávají aktivitu na rodičích dítěte. Očekávají, že se sami budou aktivizovat, v praxi se setkáváme se sdělením: „počkáme, až se ozvou“, „necháme je, až se sami budou zajímat“.

S proaktivním přístupem k rodičům dítěte umístěného mimo rodičovskou péči se setkáváme jen zřídka., je to jedno z bílých míst současné praxe v péči o ohrožené děti. Odkazujeme v této souvislosti na stanovisko veřejné ochránkyně práv prezentované v úvodu semináře.

• Aktuální situace - evidence osob vhodných vykonávat PPPD

- snižuje se počet nových zájemců - případní uchazeči mají k dispozici více informací z praxe, mají hlubší náhled na podmínky, které tato forma péče vyžaduje, roli hraje také současná situace na trhu práce,

- zvyšuje se počet pěstounů s přerušením nebo vyřazením z evidence cca po 4-5 letech práce jako důvod je uváděno zejména psychické vyčerpání, náročnost procesu předávání, reakce a postoj členů vlastní rodiny,
- rozdílná kapacita v krajích - výpomoc ze sousedních krajů je někdy problematická.

- **PPPD v kompetenci krajského úřadu**

Důležitou skutečností je to, že existují významné rozdíly mezi koncepcí i realizací PPPD v praxi jednotlivých krajů. Týká se to nejen počtu pěstounů v evidenci, což je pravděpodobně v závislosti na velikosti, resp. lidnatosti kraje a jeho socioekonomické struktury. Významnější rozdíly najdeme také v praxi při rozhodování o umístění dítěte, v metodických postupech a v týmové spolupráci pracovníků krajského úřadu – městského úřadu (OSPOD) – pěstounů a jejich doprovázejících organizací.

- **PPPD a její význam - jak to vidí účastníci workshopu**

Přínos

- respektuje psychosociální potřeby dítěte
- prevence poruch vztahové vazby
- individuální péče – zásadní vliv na PMV a zdravotní stav dítěte
- udržení vztahu s rodiči a sourozenci
- příležitost pro práci s rodinou a dosažení změny situace
- podpora návratu dítěte do rodiny
- časové omezení PPPD – nutnost situaci řešit – opatření

Rizika

- častá absence plánu další práce s rodinou – nejistota – dítě – pěstouni – rodiče
- práce s rodinou umístěného dítěte
- ztráta vztahu - dítě a pěstouni - stress – trauma
- „roční lhůta“ - prodlužování řešení situace dítěte
- nejistota z budoucnosti – dítě – rodiče – pěstouni
- rozpory a nejednotný postup v týmu – KÚ - OSPOD – pěstouni – doprovázející organizace

Příležitosti

- specializace pěstounů – specifické potřeby dětí (např. zdravotní stav)
- návrat a udržení dítěte v rodině
- rozvoj dlouhodobé práce s rodinou – podpora, doprovázení
- týmová a multidisciplinární spolupráce

Ohrožení

- roztříštěnost systému péče o ohrožené děti
- spory mezi odborníky v základních principech
- protichůdné názory odborníků
- nejednotnost v přístupech, postupech.

III. III. Výstupy a náměty pro praxi

Rozdíly v praxi pěstounské péče na přechodnou dobu **mezi kraji ČR, neexistuje závazná koncepce MPSV platná pro celou republiku**. Některé krajské úřady (např. Olomoucký) mají zpracovaný doporučený postup při PPPD, závazný pro OSPOD, KRÚ, pěstouny a doprovázející organizace. Je zřejmé, že je to dobrý nástroj

pro zajištění spolupráce mezi jednotlivými aktéry, ulehčuje to situaci, snižuje se výskyt rizikových situací např. při předávání dítěte z PPPD do následné péče.

Nezbytná je dobrá **spolupráce, týmová práce a komunikace**

OSPOD ORP – krajský úřad – pěstouni – doprovázející organizace.

Příklady dobré praxe: Zlínský kraj

Potvrzuje se **náročnost předávání** dítěte z PPPD do následné péče, prodlužuje se doba seznamování a předávání, což klade vysoké nároky na spolupráci pěstounů na přechodnou dobu s následnými pečovateli. Situace je lepší tam, kde do procesu vstupuje OSPOD jako koordinátor a doprovázející organizace poskytující odbornou podporu v konkrétních situacích, kterým je přítomen, vyhodnocuje interakci mezi dítětem a následnými pečovateli. Nabízí se otázka odborného doprovázení následných pečovatelů – jak pěstounů, tak i osvojitelů. U pěstounů se jeví jako problém skutečnost, že na doprovázející organizaci získávají nárok až po svěřeni dítěte do předpěstounské/pěstounské péče, kdy je možné dohodu na základě vydaného souhlasu OSPOD teprve uzavřít. A právě v této době je odborná podpora zvláště důležitá. U osvojitelů přichází v úvahu pouze spolupráce s OSPOD.

Podporu dalšího rozvoje institutu pěstounské péče na přechodnou dobu s důrazem na zájem dítěte je možné spatřovat:

- ve **formulaci závazné koncepce k cílům a úkolům PPPD ve vztahu k nejlepšímu zájmu dítěte, která bude respektována na území celé ČR**
- ve **zvyšování kvalifikace a odborných dovedností pracovníků orgánů SPOD, doprovázejících organizací a dalších odborníků v systému a prohloubit multidisciplinární spolupráci v systému SPOD,**
- **jednotlivých subjektů SPOD, klíčových pracovníků a služeb pro rodiny v krizové nebo dlouhodobě nepříznivé situaci,**
- **proaktivnímu přístupu k řešení situace rodiny umístěného dítěte, profesionální práce s rodiči, rozšíření sítě služeb pro rodiny v krizové nebo dlouhodobě nepříznivé situaci - viz par. Zákon 359/99 Sb., § 27, odst. 7,**
- **zajištění odborné podpory pro pěstouny a osvojitele v procesu seznamování a přebírání dítěte do péče z PPPD,**
- **zprostředkování odborné i laické veřejnosti realistický pohled na význam pěstounské péče na přechodnou dobu v kontextu nejlepšího zájmu dítěte, jeho vývojových potřeb a zajištění práva na rodinný život**
- **zvyšování úrovně profesionální práce zejména v oblasti při vyhodnocování situace ohroženého dítěte a rodiny zpracování IPOD a v práci s dítětem v krizové a traumatické situaci po umístění a v průběhu umístění v PPPD.**

Základy podpory zdravé identity dítěte v NRP při práci s jeho minulostí

Mgr. Eva Pávková; www.evapavkova.cz

Záměrem workshopu bylo pomoci účastníkům porozumět specifičnosti rodinného systému dítěte v adopci či pěstounské péči tak, aby mohli navázat konkrétními opatřeními a technikami při práci s dospělými i dětskými klienty na svých pracovištích.

Na úvod jsme se zabývali rozdíly mezi vztahy vrozenými a získanými. Které to jsou, jak se v našich životech mění, které mohou zmizet, skončit a které nás provázejí skrze generace? Na příkladech jsme si demonstrovali, jak rozdílnosti vnímá dítě svěřené do náhradní rodinné péče a jaká nebezpečí mohou vzniknout při nerespektování příslušnosti dítěte k jeho původní rodině ze strany té nové.

Další pomůckou při orientaci v problematice nám poskytly paralely a podobnosti mezi situací dítěte z rozpadající se rodiny, kde čelí konfliktu loajality podobně, jako dítě se dvěma životními liniemi - vrozenou a získanou po svěřením do osvojení či PP. Co v takové situaci potřebují všichni zúčastnění?

Naším dalším bodem byly příklady událostí a příběhů z původních rodin dětí, které mohou významně zabarvovat jejich prospívání v NRP. I ty byly předmětem názorných scének, v nichž si sami účastníci mohli na sobě vyzkoušet, co ve které situaci děti zažívají.

Závěrečnou kapitolou byla práce s technikami, které pomáhají mapovat minulost dětí a dnes jsou silně ovlivněny vstupy ze sociálních sítí, kde si i samy děti dohledávají informace a je třeba s tím počítat a pracovat.

Ve zpětných vazbách se nejčastěji objevovalo jako největší inspirace nový pohled na roli pracovníků OSPOD v rozhodování o dětech a důležitost zohlednit komplexnost rodinných systémů, nejen jejich výšeč. Účastníci také pozitivně hodnotili možnost zakusit pocity jiných aktérů při účasti v názorných demonstracích jejich kazuistik pomocí metody konstelací.

Mezinárodní osvojení

Oddělení mezinárodních adopcí a oddělení psychologů
Lucia Skorušová a Alice Trávníková

XIX. CELOSTÁTNÍ SEMINÁŘ AKTUÁLNÍ OTÁZKY PÉČE O DĚTI SEPAROVANÉ
OD RODIČŮ
BRNO 25. 9. 2019

www.umpod.cz

Historie Úřadu

- Právní předchůdci od roku 1930 (Společnost pro mezinárodněprávní ochranu dětí)
- 1958 -1999 Ústředí pro mezinárodněprávní ochranu mládeže (podřízeno Min. spravedlnosti)
- 2000 zákon o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.)
- Sídlo v Brně, obsazen převážně právníky, od r. 2009 součástí týmu psychologové, od r. 2016 sociální pracovníci

Postavení Úřadu

- Správní úřad
- Orgán sociálně-právní ochrany dětí
- Ústřední orgán podle mnoha mezinárodněprávních instrumentů
- Podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí
- Sídlo v Brně, obsazen převážně právníky, od r. 2009 součástí týmu psychologové, od r. 2016 sociální pracovníci
- Oddělení právní pomoci, oddělení mezinárodních adopcí, oddělení psychologů, projektová kancelář

Oblasti činnosti

1. Vymáhání výživného
2. Mezinárodní osvojení
3. Mezinárodní únosy dětí
4. Další činnosti související s mezinárodněprávní ochranou dětí
 - Spolupráce se soudy (zejména kolizní opatrovnictví - § 469 z. ř.s. - součinnost OSPOD podle § 62 odst. 2 ZSPOD)
 - Zjišťování informací za pomoci Mezinárodní sociální služby či bezesmluvní (např. Rakousko)

- Poradenská činnost
- „Repatriace“ dětí / dítě bez doprovodu
- Odebírání dětí v cizině

Zprostředkování osvojení do zahraničí

- Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení z 29. května 1993, účinnost v ČR od r. 2000
- **Obvyklé bydliště**
- ÚMPOD = ústřední orgán → spolupráce se zahraničními ústředními orgány/pověřenými organizacemi
- **Princip subsidiarity**
- Metodické doporučení pro zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny (od 2006, duben 2016 aktualizace, aktuálně další aktualizace)
- V roce 2009 byl ustanoven Poradní sbor Úřadu pro náhradní rodinnou péči

Aktuální právní úprava

- **občanský zákoník → osvojitelnost dítěte**
- zákon o sociálně právní ochraně dětí
- zákon o zvláštních řízeních soudních
- zákon o mezinárodním právu soukromém
- Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení z 29. 5. 1993
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí z 25. 1. 1996
- Evropská úmluvě o osvojení dětí z 24. 4. 1967

Osvojitelnost (Adoptability)

- „*osvojitelnost je komplexním a fundamentálním proces, který dvěma hlavními aspekty, které jsou často označovány jako **právní a psychosociální osvojitelnost**“ (International Social Service, 2006)*
- právní osvojitelnost je nezbytnou, avšak nikoliv dostačující podmínkou. Vždy je třeba v konkrétním případě posoudit vhodnost osvojení.
- výsledné posouzení osvojitelnosti samo osobě neodlišuje mezinárodní osvojení od vnitrostátního. K tomu dochází následně, dle dalších kritérií.

Osvojitelnost dítěte – 1. krok

- **rodiče** dítěte **udělili** do soudního protokolu **souhlas** s osvojením dítěte
- **soud rozhodl**, že k osvojení **není třeba souhlasu rodičů**, neboť:
 - rodiče osvojovaného dítěte jsou zbaveni rodičovské odpovědnosti a **zároveň** práva dát souhlas k osvojení, nebo
 - rodiče o dítě neprojevují zjevný zájem;
 - rodiče dítěte nejsou schopni projeviti svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout,
 - rodiče osvojovaného dítěte se zdržují na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti,
 - rodiče dítěte nejsou známi,
 - jedná se o osiřelé dítě bez dalších příbuzných.

Osvojitelnost dítěte – 2. krok

- opatrovník pro udělení souhlasu dle § 821 odst. 2 OZ
 - nahrazuje souhlas rodiče
- souhlas dítěte s osvojením dle § 806 a násl. OZ

- ve všech případech, kdy má dojít k osvojení dítěte
- dítě mladší 12 let - opatrovník
- jmenování poručníka dítěti
 - uplynutím 3 měsíců od udělení souhlasu (rodičem nebo opatrovníkem), pozastavení rodičovské odpovědnosti
 - v případě zbavení rodičovské odpovědnosti poručník uděluje souhlas, který musí být schválen soudem

Co z toho plyne?

- neúplná spisová dokumentace dítěte – nemožnost zprostředkovat osvojení
- délka „vyřízení“ všech potřebných dokladů
- neznalost právní úpravy
- neochota

Přístup a filozofie Úřadu

Každé dítě má právo vyrůstat v rodině, a to v prostředí lásky, péče a podpory.

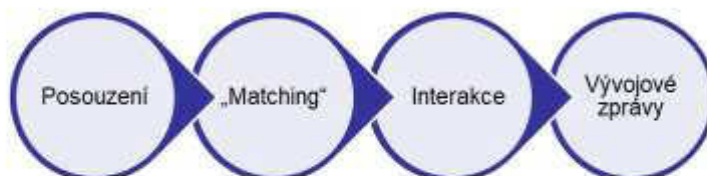
- Děti, se kterými pracujeme:
 - prožily opuštění či odloučení od svých rodičů (trauma)
 - žily (žijí) v ústavním zařízení (psychická deprivace) nebo v PPPD
 - mají specifické potřeby (děti s hendikepem, s velmi živým temperamentem, s agresivními tendencemi apod.)
- Potřebují tedy:
 - láskyplnou péči, trpělivost, osobní angažovanost, výchovnou jednotnost a důslednost.

Cíl: Zajištění naplnění práv a potřeb dětí, zvýšení kvality života dítěte.

Úřad vždy vychází z potřeb a nejlepšího zájmu dítěte s přihlédnutím ke všem jeho právům.

Úkoly při mezinárodním osvojení

Posouzení psychologem – žadatelé

- charakteristik osobnosti
- psychického stavu
- výchovných zkušeností a schopností
- stability partnerského vztahu
- kvality rodinného (širšího sociálního) prostředí
- jaké mají **představy** o dítěti, požadavky a **nároky** na ně
- jaké **tolerance** jsou schopni, jakou odlišnost dítěte od svých představ dokáží akceptovat z hlediska **aktuální rodinné situace**
- jaká je **motivace jejich žádosti** o svěření dítěte do péče
- jaký je aktuální **zdravotní stav** žadatelů
- jaké mají **materiální podmínky** pro přijetí dítěte do rodiny

Vhodní žadatelé o osvojení

- partneři žijící v dlouhodobém svazku s nenaplněnou rodičovskou kapacitou
- **jejich motivací je mít dítě a vytvořit rodinu**; žijí bez dětí, anebo s jedním či dvěma dětmi
- mají základní porozumění pro rané trauma, deprivacní projevy dětí, plánují otevřeně s dítětem hovořit o jejich minulosti, jsou ochotní stýkat se s podobnými rodinami, případně zajistit kontakt se sourozencem také osvojeným v zahraničí.

Evidence žadatelů o mezinárodní osvojení z České republiky

- **Nyní má Úřad v databázi přibližně 30 žadatelů vhodných pro mezinárodní osvojení, kteří:**
 - jsou připraveni velmi rychle (do dvou měsíců) odcestovat do České republiky a pobýt zde 6 – 8 týdnů
 - nepreferují žádné etnikum dítěte, jsou tolerantní k rizikové sociální i osobní anamnéze dítěte
 - jsou (často) připravováni na mezinárodní osvojení
 - jsou připraveni plnit relativně vysoké nároky kladené českou stranou
- **Vnitrostátní vs. mezinárodní osvojení.**

Posouzení dítěte

- 0. právní osvojitelnost (PS osvojitelnost vždy hodnocena až po právní)
- 1. **psychosociální osvojitelnost** - posouzení **potenciální schopnosti dítěte vytvářet vztahy** s novými rodinnými členy a **být integrováno** do nového prostředí
 - komponenty
 - a) **sociální** (zejména situaci v biologické rodině)
 - b) **psychologickou** (emocionální a psychické potřeby, které je třeba saturovat)
 - c) **lékařskou** (identifikovat nejlepší způsob péče, zejm. u dětí se speciálními potřebami)

- 2. „**mezinárodní**“ **osvojitelnost**: zvážení dalších faktorů, zejm. reálné šance na stabilní alternativní rodinnou péči v ČR a **vyhodnocení kapacit dítěte přizpůsobit se rozdílnému kulturnímu a jazykovému prostředí**
- Rodinná anamnéza a sociální situace
- Osobní anamnéza
 - zdravotní stav
 - psychomotorický vývoj
 - speciální potřeby
- Sourozenecké vztahy – aktuální i budoucí
- Participace dítěte

Typické dítě odcházející do mezinárodního osvojení

Nejčastěji dítě do 8 let věku zdravé anebo s méně závažnými specifickými potřebami.

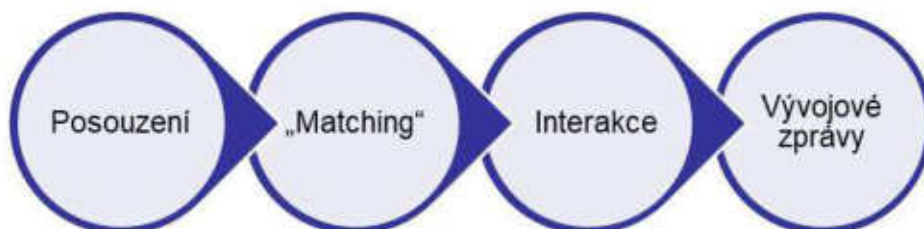
V osobní anamnéze se objevují projevy typické pro psychickou deprivaci, poruchy přichylnosti (F94), poruchy pozornosti s hyperaktivitou (F90), poruchy řeči (F80), děti se specifickými poruchami učení (F81) dále děti s nerovnoměrným vývojem, případně s mírně až středně opožděným vývojem (F88). Často jde o děti narozené lehce až středně nezralé, z nesledovaných těhotenství. Lehčí zdravotní potíže (smyslová vada, hepatitida, tělesný hendikep apod.).

V sociální anamnéze

jde mnohdy o děti drogově závislých matek, otců neuvedených v rodném listě, rodičů z velmi sociálně slabých poměrů

Párování (matching) – výběr žadatelů pro dítě

Matching

Vyberáme nejvhodnější žadatele k dítěti, nikdy ne naopak!

- psycholog z databáze žadatelů vybírá dva až tři schválené žadatelské páry, které se jeví pro dítě jako nejvhodnější (tolerance žadatelů k věku, specifickým potřebám, kompetence rodičovské, osobnostní, ekonomické, podobnost temperamentu apod.)
- preference zachování sourozeneckých vazeb, je-li sourozenec v MO
- perspektiva žadatelů vzhledem k dalším sourozencům
- doba zařazení, četnost matchingů apod.
- pro doplňující údaje se ozýváme pěstounce/ústavu
- je možné také osobní setkání psychologa s dítětem

... o pořadí žadatelů rozhoduje poradní sbor (PS). ...

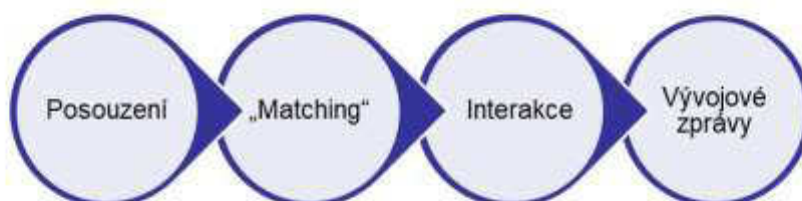
- Složení PS odborníky z celé ČR, zasedání obvykle 1x měsíčně
- Poradní sbor posuzuje, zda vybraní žadatelé jsou schopni naplňovat potřeby dítěte a mají předpoklady být dítěti dobrým rodičem.
- Poradní sbor určuje pořadí, v jakém budou žadatelé ve vztahu k dítěti osloveni, případně určuje, že vytipovaní žadatelé nejsou pro dítě vhodní a určí další postup.

Po jednání poradního sboru

- oslovení příslušného krajského úřadu, zda se situace dítěte nezměnila
- zaslání matching letter do zahraničí
- odpovědi na dotazy zahraničních orgánů a napárovaných žadatelů
- akceptace/odmítnutí matching letter
- plánování interakce

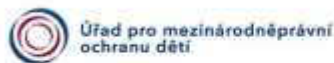

Interakce – doprovázení procesu osvojení

Provázení ze strany Úřadu

- koordinace celého procesu MO – zpřehlednit proces, vymezit očekávání a kompetence jednotlivých zúčastněných, zajistit komunikaci týmu
- podporovat žadatele a dítě v náročné životní situaci
- zapojit do celého procesu dítě a umožnit mu tak maximální informovanost a možnost být aktivně zapojeno
- předcházet a minimalizovat případné komplikace
- právní podpora

Tým doprovázející interakci

Členové:

- právník
- psycholog
- tlumočnick
- personál DC, DD/ pěstoun
- doprovázející organizace
- poručník/opatrovník dítěte

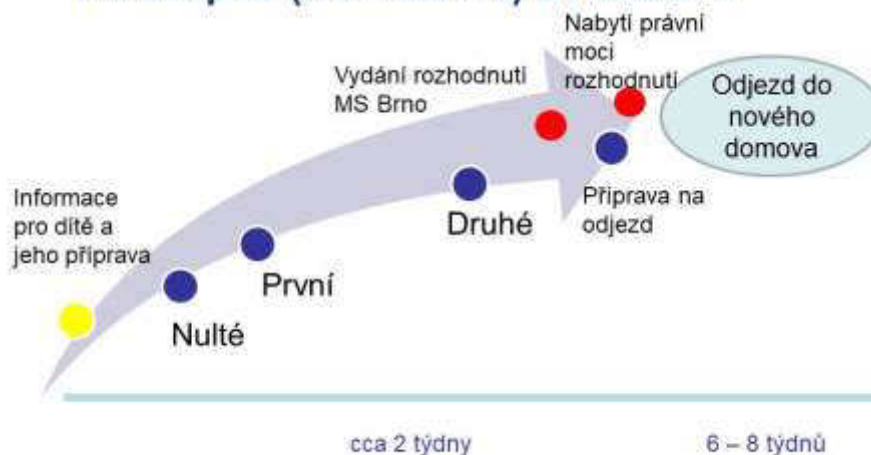
Klíčová role pěstouna

- uvědomujeme si, že aktivní a podpůrná role pěstounů je v celém procesu nezastupitelná
- oceňujeme veškerou péči a lásku, které se dítěti dostalo i nasazení a flexibility, jež bude potřeba vynaložit pro úspěšné navázání dítěte na své nové rodiče

Role doprovodné organizace

- Podporovat P v přípravě na příjezd žadatelů dle dopor. postupu
- Podporovat P po celou dobu předávání – práce s jejich emocemi
- Spolupracovat s Úřadem
- Účastnit se 1. i 2. setkání
- Spolupracovat při vytváření navykacího režimu
- Sledovat vývoj vztahu mezi P a dítětem (zachycení včas – předcházení větším komplikacím)
- V případě potíží ihned informovat Úřad
- Zasílá Úřadu zprávu o průběhu adaptace
- Podporovat P po předání dítěte, emočně zpracovat s nimi jejich ztrátu

Koncepce (minimálně) tří setkání

Příprava dítěte

- Včasná a dostatečná příprava dítěte na příjezd návštěvy a seznámení se, může výrazně ovlivnit průběh prvního setkání, seznamování, případně i následné navazování vztahu dítěte k budoucím rodičům.
- Podpora pěstounů je v této oblasti zcela nenahraditelná.
- Cílem přípravy je pomoci dítěti:
 - převést neznámé na známé
 - konkretizovat očekávání a lépe zvládnout nejistotu
 - usnadnit navázání kontaktu, přenést svůj vztah z pro něj bezpečných osob na osoby nové

Příprava dítěte – doporučení

- s dítětem o návštěvě hovoří vždy jeden člověk - nejčastěji pěstounka
- dítě je informováno vždy individuálně, bez přítomnosti dalších
- je nutné sledovat reakce ostatních
- dítě je na návštěvu pozitivně motivováno, ve vztahu k návštěvě by měly být prezentovány pozitivní pocity
- o žadatelích hovoříme jako o návštěvě, o paní/pánovi, či tetě/strejdrovi, případně používáme jejich křestní jména – nepoužíváme slova jako máma/táta/rodiče
- dítěti je návštěva představena pomocí fotografií, přičemž je dítěti opakovaně poskytnuto maximum informací, jež jsou o rodině známy
- je důležité dítěti opakovaně pouštět pohádku/hudbu v jazyce žadatelů (webový odkaz zasláný z Úřadu)

Setkání s žadateli (a pěstounem na přechodnou dobu) – provázení

- Úvodní (nulté) setkání: seznamování, poskytování základních informací, organizačních pokynů, mírnění obav, nejistot, prostor pro otázky žadatelů, zpracování návrhu.
- První setkání žadatelů s pěstounem: sdílení (informací o dítěti, emoce), naladění a první setkání s dítětem.
- Druhé setkání s žadateli, pěstounem a dítětem, za přítomnosti OSPOD (informace o sociální anamnéze, rodině).
- Třetí setkání: příprava na přechod do nové země.

Možnost více setkání, právník a psycholog Úřadu k dispozici i mimo tato setkání.

Nulté setkání (ÚMPOD 2 – 3 hodiny)

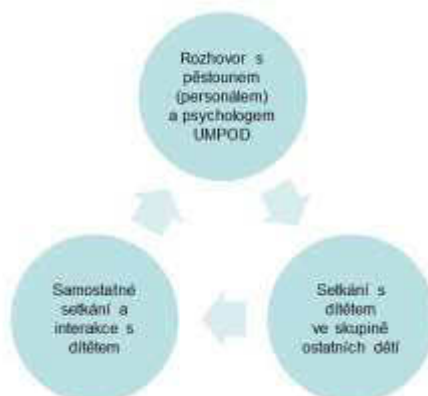
- předání informací v situaci, kdy žadatelé (ještě) slyší
- navázání vztahu – redukce možné úzkosti z neznámého
- zmapování a práce s emoční situací žadatelů
- nastavení způsobu komunikace (minim. co 3 dny kontakt)
- reference od žadatelů a zahraničních partnerů
- zpracování návrhu na předání dítěte do péče budoucích osvojitelů k Městskému soudu v Brně

Časté dotazy žadatelů

- zdravotní stav
- psychologické vyšetření
- rodinná situace – historie a současnost – možnost kontaktu
- jak se chovat u PPPD (zařízení – ostatní děti)
- které dárky jsou vhodné pro děti i zařízení

První setkání u PPPD (DC, DD) (celkem cca 3 hodiny)

První setkání

- schůzka žadatelů s pěstouny (cca 1/2h-1h)
 - v bydlišti žadatelů
 - pěstouni, žadatelé, případně jejich biologické či dříve osvojené děti, psycholog Úřadu, pracovník doprovázející organizace, tlumočnick
 - pěstouni předávají informace o dítěti, žadatelé mají možnost se doptávat na podrobnosti
 - sdílet výsledky aktuálních zpráv, zejména je-li dítě v péči specialistů (tlumočnick zabezpečí překlad) či se případně domluvit na společnou návštěvu konkrétního lékaře (pěstoun s žadatelem, případně s tlumočnickem)
 - je vhodné zajistit, aby dítě bylo hlídáno jinou osobou mimo domácnost, případně tuto informativní část realizovat jinde, kde dítě nebude do informačního procesu vstupovat

- seznámení dítěte se žadateli (cca 1-2h)
 - Vzájemné seznámení je velmi volně ponecháno na iniciativě žadatelů a pěstounky, která dítěti návštěvu představuje.
 - Je možné předání dárku, případně rovnou přejít ke společné hře a pozvolnému seznamování.
 - Psycholog Úřadu podporuje žadatele, ale pokud vše probíhá spontánně, spíše stojí v pozadí. Je vhodné natáčet či fotografovat. Pokud je přítomno ještě vlastní dítě budoucích rodičů, je vhodné podporovat i vzájemnou komunikaci dětí.
- zhodnocení seznámení a tvorba dalšího plánu (cca 1/2h)
 - Sdílení se žadateli (pocity, myšlenky, jaké to pro ně bylo, zda vidí v něčem problém, zda je něco překvapilo).
 - Plánování dalšího seznamování, plán návštěv, zvykání, organizační vyjasňování, předávání kontaktů.
 - Výsledkem je předběžný plán dalšího setkávání budoucích rodičů s dítětem, se kterým všichni souhlasí. Jestliže dítě již navštěvuje základní školu, bude v průběhu interakce pozastavena pravidelná školní docházka.
- Plánování se řídí výhradně potřebami dítěte a obecným pravidlem, aby kontakt dítěte a budoucích rodičů byl každým dnem delší a intenzivnější až po první noční přespání dítěte. Od té doby pak přebývá dítě v nové rodině.
- Pěstouni jsou zpočátku důležitým průvodcem rodičů, ukazují jim, na co je dítě zvyklé, jak na něj mají reagovat, pečovat o něj, apod. Pěstouni postupně přechází do pozadí, pouze dítě doprovází až do té doby, kdy se cítí dítě s budoucími rodiči bezpečně.

Účel prvního setkání

- seznámení s dítětem a vzbuzení jeho zájmu
- seznámení s ústavním zařízením/ pěstounem a domovem dítěte
- výchozí bod nula pro posouzení vztahu dítě – budoucí rodiče
- emoční zklidnění

Druhé setkání (cca 2 – 3 hodiny)

Druhé setkání (po cca 7 – 20 dnech)

- s žadatelem, pěstounem (doprov. prac.) a dítětem, za přítomnosti OSPOD
- obvykle v bytě žadatelů
- zhodnocení navázání dítěte na žadatele (a obráceně)
- zvládnání každodenní péče
- komunikace krizových momentů
- plánování přesunu do Brna
- plánování rozloučení
- příprava na další možný průběh navazování vztahu
- doporučení do prvních dnů doma
- předání informací od OSPOD o biologické rodině žadatelům
- informace pro poručníka/OSPOD – zpráva MS Brno

Rozloučení

Kdy?

- když je dítě v plné péči žadatelů (budoucích rodičů) již několik dní a je naplánováno výrazné omezení kontaktu s pěstounskou rodinou

Kde?

- buď v místě ubytování rodiny a nebo v neutrálním prostředí - např. cukrárna (nikdy ne zpět v domě pěstounů)

Jak dlouho?

- cca 30-60 minut, mít pozitivní a radostnou atmosféru a například formu malé oslavy (s dobrotou, pohoštěním, dárky)

Jak?

- vyhnout se protahování loučení, slzám apod.,
- je na straně pěstounů, aby dokázali včas odejít a dítěti tak umožnili spíše vnímat pozitivní část dne vlastní (odchod ne delší než pár minut)

Rozloučení – cíle

- **pozitivně ukončit doposud vybudované vztahy:** rozloučení dítě učí, že vztahy, které se budují se náhle neopouštějí, ale ukončují tak, aby z nich zůstala hezká vzpomínka (rozdíl oproti nečekanému přemístění/odebrání)
- získat dostatek materiálu (fotky, kartičky, vzpomínky), které zachytí tuto životní etapu dítěte lepší porozumění dítěte celému procesu

Komunikace po odjezdu dítěte do Brna

- Po vzájemné domluvě je možné:
- např. za 3 dny (přes sms) vyřídí pozdravy od pěstounů
- U starších dětí je možné si vzájemně telefonovat, dokud o to dítě stojí
- Případné osobní setkání s pěstouny je možné.
- nemělo by být však časté (např. 1 za 10 dní)
- mělo by být velmi krátké
- je důležité se chovat, jako když se potkají známí – projevovat radost a spokojenost nad novým životem dítěte

Třetí setkání (většinou kolem hodiny)

- Žadatelé s dítětem a psycholog (právník) ÚMPOD
- Obvykle v týdnu těsně před odjezdem, kdy víme přesný den odjezdu
- ÚMPOD, soud, hřiště...
- Příprava dítěte na odjezd - práce s kalendářem, přehrávání možného průběhu

Odjezd dítěte a po jeho odjezdu

Na základě rozhodnutí Městského soudu v Brně

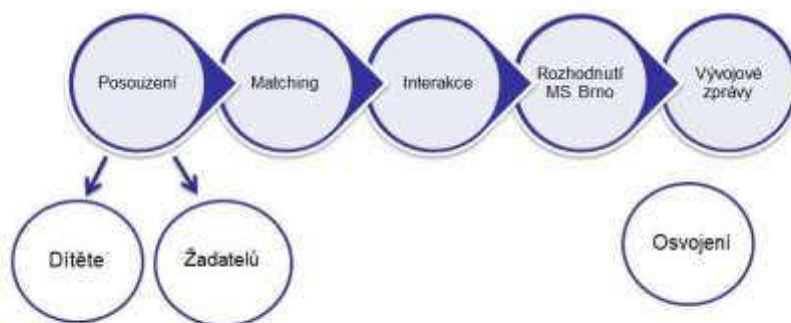
- § 428 odst. 2, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dítě svěřeno do péče před osvojením do ciziny
- cca 6 – 8 týdnů od podání návrhu (na první schůzce)
- podklady rozhodnutí - mj. zprávy o průběhu interakcí

Po odjezdu

- Zasíláno ÚMPOD 9 **vývojových zpráv** do 18 let věku dítěte
- souhlas Úřadu s osvojením
- informace o původu – práce s biologickými kořeny a minulostí

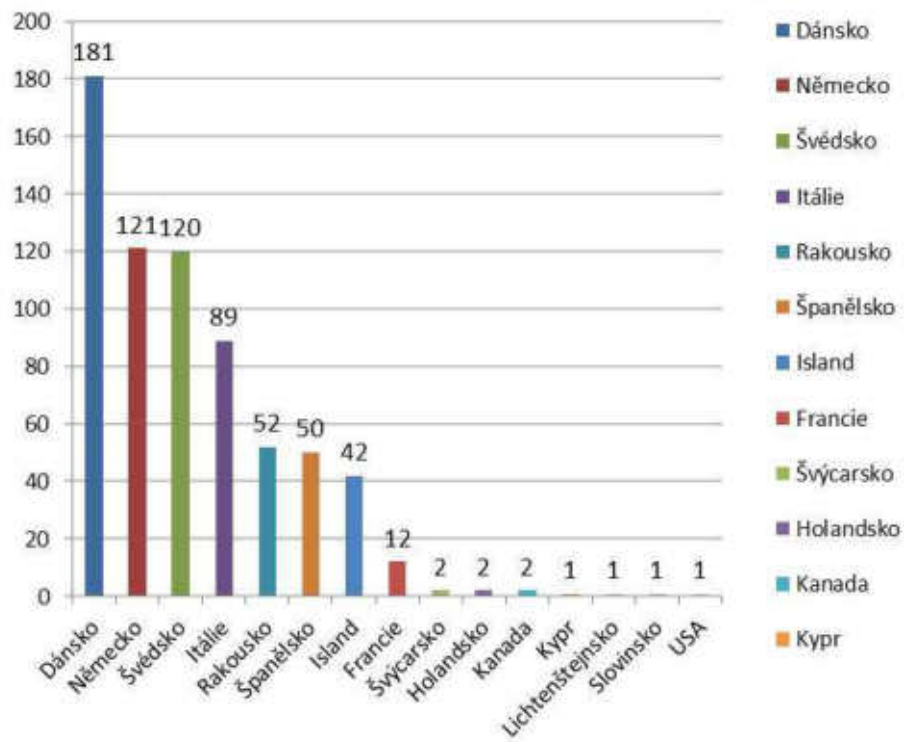
Mezinárodní osvojení – proces

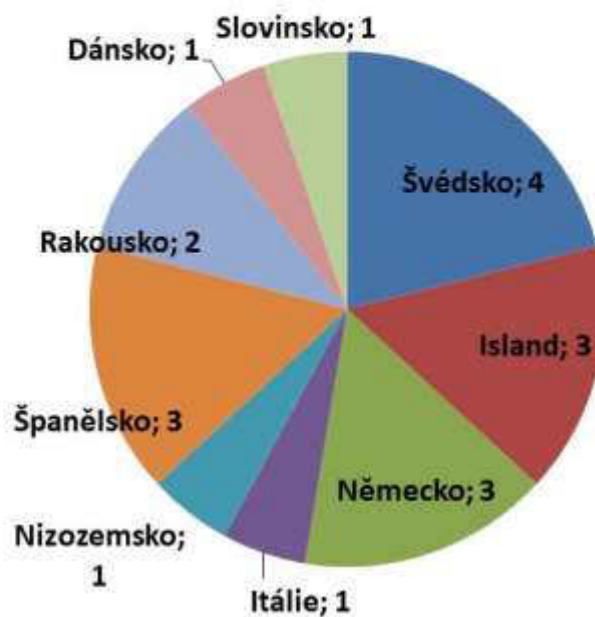
Specifika předávání do mezinárodního osvojení

- *Nejdou děti do zahraničí na orgány?*
- jazyková bariéra
- přítomnost psychologa doprovázejícího osvojitele a jeho podpora
- možná podpora ze strany právníka Úřadu
- **nejistota**
 - ohledně neznámé a méně strukturované situace (např. nelze stanovit přesná data závislá na soudu; kde reálně končí moje role?)
 - Ohledně možnosti kontaktu s dítětem

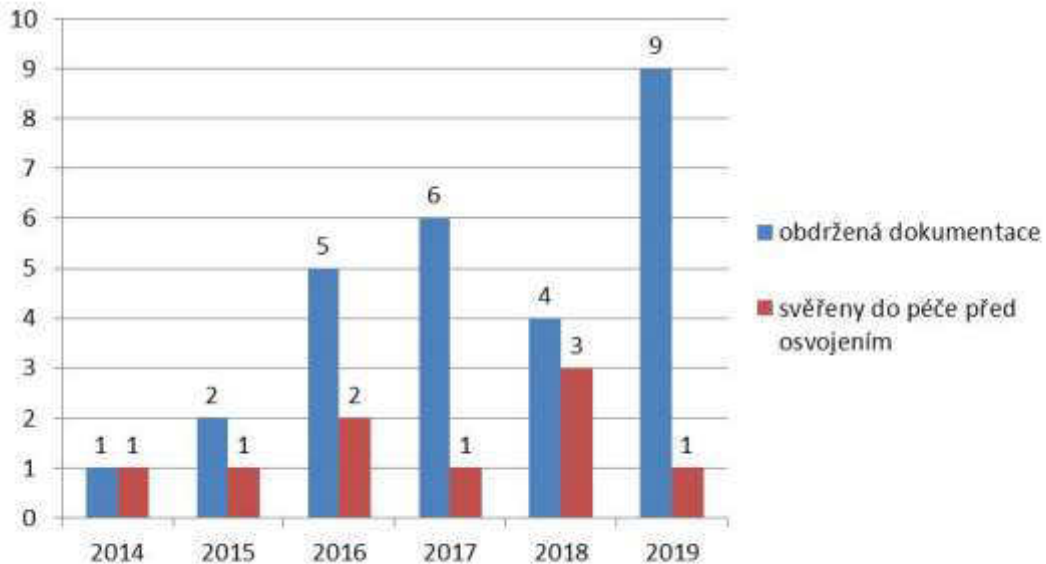
2000 – 2019 677 dětí

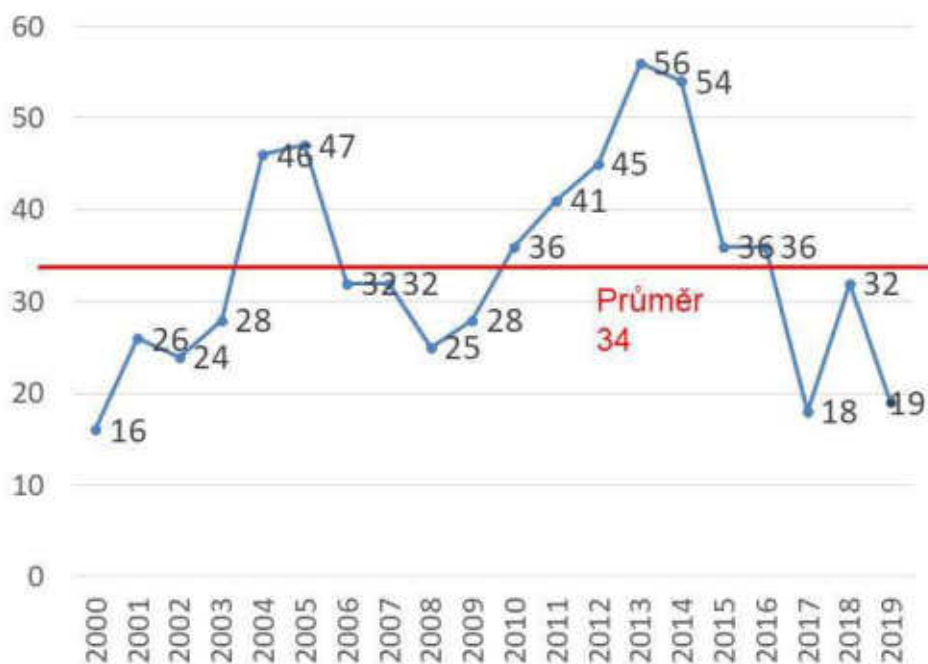
2019 (leden až září) – 19 dětí

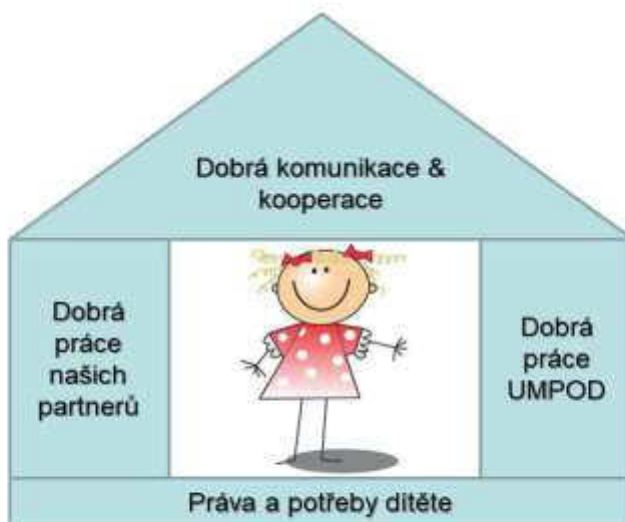
Spisová dokumentace dětí v PPPD

Počet dětí svěřených do předadopční péče (N 677)

Náš cíl: najít pro dítě nejlepší možnou rodinu

www.umpod.cz

www.kidsumpod.cz

lucia.skorusova@umpod.cz

alice.travnikova@umpod.cz

Zásady vedení profesionálního rozhovoru s dítětem - úvod do problematiky

Lenka Průšová, Tomáš Řezníček - Rodinné mosty, z. s.

Na počátku bylo slovo...

Posloucháš mě?

Co jsem to slyšela?!

Tvoje starosti na moji hlavu....

Komunikace je nejdůležitějším faktorem určujícím, jaké vztahy si člověk vybuduje a co v životě vyřeší. Veškerá komunikace je získaná a v jejím důsledku si vytváříme představu o sobě, o způsobu a udržování vztahů mezi lidmi.

Celoživotně nás komunikace provází, dokonce i tehdy, když si myslíme, že vůbec nekomunikujeme.

Svět dospělých je pro dítě velmi složitý, neboť děti nemají zkušenosti, se kterými mohou v komunikaci operovat dospělí.

Pro sociálního pracovníka je velmi důležité pochopit některé zákonitosti vývoje dětské komunikace. Najít klíč ke komunikaci s dítětem znamená získat jeho důvěru, ocenit dítě a zprostředkovat mu svět dospělých.

V profesionálním kontaktu s dítětem je rovněž nutné rozpoznat, kdy dítě skutečně sděluje, co zažilo, a kdy je přímo nebo nepřímo, ovlivněné chováním dospělých.

Dospělí velmi často podceňují prožívání dětí, bagatelizují jejich starosti. Právě v důsledku menších a někdy i chybějících zkušeností, mají děti mnohem větší starosti než dospělí. Neumí dobře klást otázky a také nedostávají žádoucí odpovědi na otázky spojené s jejich životem.

Seminář Profesionální komunikace s dítětem přinesl účastníkům vhled do této problematiky a upozornil na některá úskalí vedení rozhovoru s dítětem.

Úvod do tématu vztahové vazby

Jiří Hort, TRIADA - Poradenské centrum, z. ú.

Vzdělávací program se věnoval teoretickému základu a praktickým otázkám zásadního tématu institutu pěstounské péče na přechodnou dobu (PPPD), kterým je citová vazba (attachment).

Účastníky programu lektor seznamoval s *aktuálním teoretickým rámcem, současnými výzkumnými poznatky, významem citové vazby a poruchami způsobovanými v nejranějším dětství. Důraz byl kladen na významný vliv attachmentového stylu na emoční a socializační rozvoj dítěte, jeho základnímu přínosu ke kvalitě a spokojenosti v životě člověka. Byly vysvětleny typy citové vazby a jejich komplexní vliv na vývoj dětí, stejně jako na faktory protektivní i rizikové v oblasti zdraví a sociální reality.*

V kazuistikách jsme prezentovali odchod dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu, který průběžně reflektuje a citlivě reaguje na psychosociální potřeby dítěte. Bez přijetí a pochopení konceptu attachmentu všemi dospělými aktéry procesu seznamování a předávání dítěte z PPPD může špatná realizace předání ohrozit budoucí zdraví dítěte.

Program v teoretické i praktické části mohl účastníkům poskytnout základní informace o zásadách přechodu dítěte k novým pečujícím osobám, struktuře procesu a potřebě odborného doprovázení všech účastníků v kontextu attachmentu. V závěru lektor formuloval stručná metodická doporučení a náměty pro využití v praxi.

PANELOVÁ DISKUSE

„Adopce – trendy, rizika, příležitosti“

Petr Sedlák

Anna Valová, Magistrát hlavního města Prahy

Miroslava Tkadlecová, TRIADA-Poradenské centrum

Eva Rotreklová, TRIADA-Poradenské centrum

V panelové diskusi k tématu osvojení se účastníci zabývali nejen aktuální situací, ale zejména novými směry, se kterými se v praxi setkáváme. Jedná se zejména o zprostředkování osvojení v souladu s par. 823 občanského zákoníku, se kterým má značnou zkušenost OSPOD Magistrátu hlavního města Prahy. Z pohledu dítěte je třeba v tomto směru ocenit důraz na péči o jeho ranou vztahovou vazbu, kdy dítě od prvních dnů po narození má možnost navázání vztahu s budoucími adoptivními rodiči. Je zde ale také řada rizik, které vyplývají z právního postavení rodičů k dítěti.

Zaznělo také téma doprovázení a odborných služeb pro osvojitele, kteří se stále častěji obrací na odborníky, potřebují reflektovat aktuální situaci a konzultovat specifické otázky výchovy osvojeného dítěte. Potřebují podporu při zvládnutí procesu převzatí dítěte do péče, zpracování role adoptivních rodičů a specifických výchovných otázek zejména v období dospívání dítěte a budování jeho identity. Je to také účinný nástroj prevence selhání účelu osvojení, rodinných krizí a dětských traumat.

V rámci diskuse bylo také otevřeno téma přímé adopce, prezentována i vlastní zkušenost z přijetí dítěte touto formou. Přímou adopci volí také stále více adoptivních rodičů, tato cesta má svá úskalí a rizika, ale také přínos zejména v otevřeném vztahu mezi rodiči adoptivními a biologickými.

Termín XX. jubilejního celostátního semináře 23. – 24. 9. 2020

TRIADA – Poradenské centrum, z. ú.

Orlí 20, 602 00 Brno, IČ: 266 47 486

Tel.: 774 40 909

Email: nrp@triada-centrum.cz

<http://www.triada-centrum.cz>